

Posudek disertační práce

Autor práce: Blanka Ferklová

Obor: Jazyky zemí Asie a Afriky

Název práce: **Onomatopoeie a mimetika v korejštině**

Autor posudku: Tomáš Horák

Typ posudku: posudek oponenta

Předkládaná práce se zabývá zevrubnou analýzou a popisem kategorie zobrazujících slov (onomatopoií a mimetik) v korejštině a dále též srovnáním s obdobnou kategorií slov v jazyce českém. V první části je stručně shrnuta problematika slovnědruhového zařazení zobrazujících slov a jejich kvantitativního podílu ve slovní zásobě sledovaných jazyků. V této části podle mého soudu chybí obecnější zamyšlení nad povahou slovních druhů, ze kterého by autorka při posuzování zobrazujících slov vycházela. Podle shrnující definice na str. 10 pojímá onomatopoeia jako „slova imitující či napodobující zvuky vydávané jak živými, tak neživými předměty...“ a mimetika jako slova, která „zvukem zachycují, zobrazují vzhled, tvar, postoj...“. Jedná se tedy především o sémantické vymezení slovního druhu, srovnatelné např. s definicí podstatných jmen jako označení předmětů, jevů atd. či sloves jako slov označujících děje, činnosti apod. Je to přístup relevantní, pokud jde o univerzální vymezení dané kategorie a sledování, jak se slova s daným obsahem chovají ve zkoumaných jazycích. Problém nastává, pokud se automaticky snažíme tu kategorii zachovat celistvou v rámci fungování jazykového systému. Jinými slovy sémanticky obdobně definovaná slova mohou být z hlediska různě fungující jednotky. Slovní druhy podle všeho nejsou žádné apriorně dané kategorie – jde o podmnožiny slovní zásoby definované podle zvolených kritérií a je naprosto přirozené, že např. kritérium sémantické dá jinou podmnožinu než kritérium morfologické, či syntaktické (byť platí, že z větší části se podmnožiny překrývají, tj. sémanticky definovaná skupina substantiv má tendenci mít podobné morfosyntaktické vlastnosti).

Pokud jde o pasáže věnované diskusím o skupině zobrazujících slov, přetrvávající z raných fází jazyka, nejeví se příliš přesvědčivá, už jen proto, že celá řada onomatopoií se vztahuje k výdobytkům civilizace, viz imitace zvuků nástrojů a strojů (včetně pronikání do jiných slovních druhů [p] [m] [n] (pager) v korejštině). Proti mluví i rozhojňování zobrazujících slov např. v internetové komunikaci či v žánru manga, jak ostatně uvádí autorka v jiné části práce.

Tato neujasněnost definujících kritérií vede k obtížím nejen při pokusu začlenit zobrazující slova do jazykového systému, ale též při srovnávání (typologicky) odlišných jazyků jakými jsou čeština a korejština. V konečném výsledku takové srovnávání snadno sklouzává k porovnávání výrazových prostředků vyjadřujících univerzální pojmy jakéhosi abstraktního „mezijazyka“. Takový přístup má též své opodstatnění, jak se ukazuje v pasáži věnované problematice překladu, ovšem z čistě gramatického pohledu nevede k příliš přesvědčivým závěrům. To je možná i důvod, že v podstatě okrajová kapitola o slovech zobrazujících v literárních textech působí ucelenějším dojmem, byť pracuje s omezeným vzorkem.

Zůstaneme-li ještě u problému slovnědruhové kategorizace, je převažující adverbialnost zobrazujících slov celkem logická, uvážíme-li, že podněty působící dané vjemy obvykle doprovázejí nějakou činnost, stav apod.

V práci je zpracovávána i otázka početnosti zobrazujících slov, resp. jejich podílu na slovní zásobě. Autorka sice sama upozorňuje na některé problémy, nicméně srovnání slovníků o rozsahu 500 tisíc hesel na jedné straně a 11 tisíc hesel stěží poskytne výsledky, ze kterých lze činit zobecňující závěry (když si navíc slovníky neodpovídají ani rozsahem ani typem). Navíc je při srovnání uváděno přibližně stejné procentní zastoupení (6% v korejštině, 5% v češtině), což při zvolené metodě můžeme považovat za rozdíl v rámci statistické chyby. Výsledné konstatování, že v korejštině jsou slova zobrazující zastoupena mnohem hojněji je tedy spíše výsledkem znalostí z jazykové praxe a reprodukcí jiných autorů, než že by bylo podepřeno tímto srovnáním.

Pokud jde o rozdílnou početnost slov zvukomalebných a tvaromalebných, pak větší počet onomatopoi se zdá být logičtější vzhledem k snažší imitovatelnosti zvuku řečovým zvukem, resp. obtížnější imitace vizuálního vjemu zvukem. V této souvislosti by bylo zajímavé podívat se na situaci v jazycích, které při svém zápisu vycházejí z ideografického způsobu zápisu. Např. v čínštině, zvláště klasické, je celá skupina znaků odvozených z tvarů předmětů, tzn. imitujících vzhled (např. 山, 水, 木, 日, 人). Lze se ptát, zda představa možnosti „zápisu vizuálních vjemů“, které si museli být vědomi prakticky všichni korejští intelektuálové používající klasickou čínštinu jako psaný jazyk, nějakým způsobem nepřispěla k poměrně velkému počtu těchto slov v korejštině.

Poslední poznámky se týkají obecného hodnocení práce jako celku. Klíčová část se zdá být příliš shrnující, jinými slovy je v ní z pohledu čtenáře poměrně málo přidané hodnoty. Je to dáno i tím, že se často opírá téměř výhradně o všeobecné příručky, které se primárně nezaobírají sledovanou problematikou. Např. při popisu hláskového symbolismu ve středověkém díle Hunmindžongumu, by bylo možná dobré vycházet z původního textu (buť i přeloženého do moderní korejštiny), což by dalo obraz mnohem plastičtější a bohatší, než uvádí autorka v kapitole 2.1.1. V disertační práci by také měla být věnována pozornost terminologii, aby nedocházelo k uvádění chybných tvarů, či nepřesných překladů, jak jsme toho svědky na řadě míst.

Výše jsou uvedené poznámky a podněty podle zásady „s čím souhlasím, k tomu se nevyjadřuji“. Sluší se samozřejmě vyzdvihnout i pozitiva práce, přičemž k těm hlavním patří systematické a poměrně vyčerpávající zpracování zvolené problematiky. Práce je přehledná, na dobré jazykové úrovni, vychází z reprezentativní odborné literatury. Z tohoto důvodu **práci doporučuji k obhajobě.**

V Praze, dne 2.9.2010

Mgr. Tomáš Horák, Ph.D.

